

Stanley Kubrick: el jugador d'escacs que va convertir-se en el Napoleó del cinema

Ignasi Franch / @ignasifranch

El Centre de Cultura Contemporània de Barcelona acull i amplia una ambiciosa exposició que serveix per capbussar-se en la filmografia i en els projectes mai realitzats de l'autor de '2001: una odissea de l'espai', Stanley Kubrick.

Diuen els cronistes que Stanley Kubrick, l'autor de 'Senderos de gloria' o 'La naranja mecánica', va ser un estudiant mediocre del qual mai es va qüestionar la seva intel·ligència. De jove, guanyava alguns diners jugant als escacs en petits campionats o en partides al parc on apostava vint-i-cinc cèntims. Segons explica Christian Aguilera al llibre 'Stanley Kubrick: una odissea creativa', el futur realitzador s'autoproclamava 'El Mestre', en referència al seu presumpte domini de la disciplina.

No sabem si aquesta anècdota evidencia la pretesa supèrbia d'aquest nova-iorquès, si reflecteix el seu sentit de l'humor peculiar o fa totes dues coses alhora. Serveix, però, per començar una mirada a la cinematografia que projecta una gran ambició i una mentalitat calculadora i meticulosa.

Kubrick va aconseguir que cadascuna de les seves pel·lícules de maduresa fos un esdeveniment. Alhora, el seu impacte en l'esdevenir dels gèneres cinematogràfics que conreava no sempre va ser profunda. Era difícil que els artesans de la narrativa funcional i els pressupostos baixos poguessin replicar les maneres d'una producció monumental com '2001'.

Els més crítics amb la seva obra han considerat que la pulsó pel control de tots els aspectes de les seves obres arribava a desproveir-les de vida. Amb tot, resulta molt difícil no admirar l'obra d'un cineasta que va aconseguir un control inusualment intens de la producció dels seus projectes. Fins al dia 31 de març, el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona acull **una exposició sobre el cineasta que sintonitza amb la manera de fer de l'autor homenatjat: ambiciosa i farcida de documentació.**

La mostra 'Stanley Kubrick' està comissariada per Hans-Peter Reichmann i Tim Heptner, del Deutsches Filmmuseum de Frankfurt. De cara a la seva estada a Barcelona, a més, s'hi han afegit materials propis a cura del crític Jordi Costa. Diverses peces audiovisuals, compostes d'entrevistes inèdites a participants com el director Carlos Saura o l'escriptor Vicente Molina Foix, tracten del doblatge al castellà de 'La naranja mecánica' o 'El resplandor' i de la seva estada a Espanya per filmar unes escenes d'Espartaco'. Alhora, el cineasta Manuel Hueriga ('Salvador') ha preparat una instal·lació audiovisual composta de centenars d'enregistraments visuals i sons del cineasta.

L'exposició no solament aborda les facetes més conegudes del personatge. Certament, ens retrobem amb frases sobre aquest creador que aludeixen al seu aspecte de maníac del control o a la gelosa protecció de la seva vida personal. Però la visita també **serveix per recordar-nos altres facetes menys conegudes o menys destacades de la seva trajectòria artística.**

Fotògraf abans de dedicar-se al cinema

Abans de convertir-se en un dels directors de cinema més coneguts i reconeguts internacionalment, Kubrick va ser un jove foperiodista de la revista 'Look'. Aquesta experiència tècnica en el camp de la imatge va impulsar-lo a implicar-se en les experimentacions tècniques destinades a aconseguir l'estètica que buscava pels seus diferents projectes. Per exemple, el realitzador i el seu equip van aconseguir superar el desafiament de filmar el drama d'època 'Barry Lyndon' només amb llum

natural i llum d'espelmes, renunciant a la il·luminació elèctrica.

El realitzador també va ser un dels primers pesos pesants de la indústria en aprofitar a fons les possibilitats de l'Steadicam. Dos anys abans, John Carpenter va experimentar amb les possibilitats d'aquesta plataforma d'estabilització dels moviments de càmera amb la cinta de baixíssim pressupost 'Halloween'. Kubrick va emprar-lo de manera memorable per explorar els passadissos del maleït Overlook Hotel d'"El resplandor".

El passat de Kubrick com a fotoperiodista no solament va proporcionar-li un sol de coneixement tècnic que aniria refinant amb els anys, sino que també va influir en l'aspecte i la temàtica dels seus primers films. Un reportatge sobre el món de la boxa van precedir al seu primer curtmetratge, que documentava els preparatius d'un combat de Walter Cartier. I el món dels clubs nocturns apareixia al seu segon llargmetratge, 'El beso del asesino'. Algunes escenes d'aquest darrer títol assolien un aspecte proper al documental que encaixava amb un cinema negre més realista i filmat a peu de carrer. **El Kubrick fotoreporter va treure el nas fugaçment a la pantalla gran.**

Es va iniciar amb produccions de baix cost

En l'actualitat, s'associa el realitzador novaiorquès amb produccions ambicioses com '2001: una odissea de l'espai'. Kubrick va assolir un estatus dins dels estudis Warner que li permetia afrontar projectes amb temps de preparació i rodatge molt estesos. La pòstuma 'Eyes wide shut' va aparèixer al rècord Guinness pel seu rodatge de 15 mesos, que incloïa un període de 46 setmanes ininterrompudes de gravacions.

El cineasta, però, va iniciar-se en les produccions de baix cost, sovint finançades amb préstecs personals i aportacions de familiar i amics. Abans de debutar en l'àmbit del llargmetratge, havia filmat dos curts documentals i una pel·lícula divulgativa del Sindicat Internacional de Mariners dels Estats Units. **Totes tres poden visualitzar-se íntegrament al CCCB.** L'autor va repudiar el seu primer llarg, 'Fear and desire', que també va convertir-se en el primer pressupost que va desbordar àmpliament: havia de costar 9.000 dòlars i va acabar costant-ne uns 50.000.

Els materials promocionals d'aquesta 'opera prima' que poden veure's a l'exposició remetent a l'estètica de la 'pulp fiction'. La posterior 'El beso del asesino' va ser un 'noir' de consum ràpid però també una primera confirmació del seu talent: **una modesta peça de cinema negre, esquemàtica dramàticament però que incloïa decisions estètiques interessants.** 'Atraco perfecto' ja va situar el nova-iorquès entre els joves cineastes més prometedors de Hollywood i la seva perifèria.

Un dels elements més memorables d'"Atraco perfecto' és l'ús d'una narració en off gèlida, que explica impertorbablement les accions dels personatges i el seu destí fatal. Al desenllaç de la narració també apareix un humor inclement de ressons hitchcockians. Com a demiurg organitzador de l'univers de les seves ficcions, Kubrick podia ser cruel. Malcolm McDowell, l'actor protagonista de 'La naranja mecànica', **va declarar que compartien un sentit de l'humor pervers.**

Va filmar alguns plans d'"Espartaco' a l'Espanya que censuraria algunes de les seves obres

L'humor pot arribar a ser molt polèmic. No solament la violenta i àcida distopia 'La naranja mecànica' va ser censurada a diversos països: també ho va ser la sàtira política 'Teléfono rojo, volamos hacia Moscú', prohibida al Portugal de la dictadura salazarista. De fet, un bon nombre dels títols dirigits per Kubrick va patir problemes de distribució a diversos països. El drama bèl·lic 'Paths Of Glory', per exemple, va ser estrenat a França o Suïssa amb 13 i 18 anys de retard, respectivament.

El realitzador no solament va friccionar amb les censures governamentals, sinó també amb les polítiques comercials. El desig d'evitar una qualificació per edats restrictiva al mercat estatunidenc va suposar una peculiar modificació d'una escena orgiàstica d' "Eyes wide shut". A l'exposició 'Stanley Kubrick' **es pot comparar la versió original i la versió on apareixen figures creades digitalment per ocultar algunes de les imatges més explícites.**

Amb 'Espartaco', Kubrick es va veure associat amb la fi de les llistes negres de Hollywood. Durant una dècada, centenars de professionals que havien estat relacionats amb el comunisme van ser vetats laborament. Un d'ells, l'escriptor Dalton Trumbo, va escriure guions sota pseudònim o signats per altres professionals fins el 1960, quan Otto Preminger i Kirk Douglas el van contractar obertament per 'Éxodo' i 'Espartaco', respectivament. L'Oscar al millor guió que Trumbo va rebre per haver adaptat al cinema la història d'un gladiador rebel va significar quelcom més que el reconeixement a un treball concret.

La situació, però, va incloure alguna paradoxa. Algunes escenes d'una pel·lícula que va contribuir a fer caure les llistes negres del Hollywood més furibundament anticomunista van rodar-se a l'Espanya de Franco per estalviar costos. Aquesta col·laboració **no va evitar que el règim nacional-catòlic mantingués una relació complicada amb els films del director.** Si 'Lolita' es va estrenar amb 9 anys de retard, 'Paths Of Glory' va trigar-ne 32.

Les seves pel·lícules de maduresa partien de textos preexistents

'El beso del asesino' va ser l'únic llargmetratge de Kubrick basat en una història pròpia. A partir d'aquell moment, el realitzador sempre va partir de textos previs... amb l'anomalia de '2001', inspirada en un conte d'Arthur C. Clarke però concebuda a dúo amb el mateix escriptor. Les portades dels llibres evidencien la procedència diversa de les narracions: 'Clean break', rebatejada com 'Atracto perfecto', era una novel·la criminal sense grans aspiracions literàries; 'Eyes wide shut', en canvi, s'alimentava del 'Relat somiat' d'un clàssic de la literatura centreeuropea com Arthur Schnitzler.

Kubrick **va col·laborar afablement amb Vladimir Nabokov** per dur a la pantalla 'Lolita', com testimonia la documentació exposada al CCCB. Amb Gustav Hasford, l'autor del llibre que va inspirar 'La chaqueta metálica', la relació va ser més distant. En altres casos, com el de 'Teléfono rojo, volamos hacia Moscú', el contingut original es va modificar de manera molt severa: el thriller literari 'Red Alert' es va convertir en una fosca sàtira sobre la Guerra Freda i la seva perillosa estratègia de manteniment de la pau nuclear: el concepte de la destrucció mútua assegurada.

Amb el pas dels anys, **Kubrick va dur a terme recerques cada cop més exhaustives pels seus treballs com a co-guionista.** En una carta adreçada a un historiador, el realitzador va afirmar que la seva ment era "com un bagul d'esborranys". Durant dècades, va acumular materials pel seu projecte de film sobre Napoleó Bonaparte. Un dels espais de l'exposició divulga i alhora homenatja aquesta tasca, un signe més de la minuciositat d'un cineasta compulsivament perfeccionista.